

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

10 martie 2021 *

„Trimitere preliminară – Libera prestare a serviciilor de către avocați – Directiva 77/249/CEE –
Articolul 5 – Obligația avocatului vizitator care reprezintă un client în cadrul unei proceduri
jurisdicționale naționale de acțiune în colaborare cu un avocat care profesază pe lângă instanța
sesizată – Limite”

În cauza C-739/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Supreme Court (Curtea Supremă, Irlanda), prin decizia din 4 octombrie 2019, primită de Curte la 7 octombrie 2019, în procedura

VK

împotriva

An Bord Pleanála,

cu participarea:

The General Council of the Bar of Ireland,

The Law Society of Ireland and the Attorney General,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul J.-C. Bonichot, președinte de cameră, domnul L. Bay Larsen (raportor), doamna C. Toader și domnii M. Safjan și N. Jääskinen, judecători,

avocat general: domnul P. Pikamäe,

grefier: doamna C. Strömholm, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 23 septembrie 2020,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru VK, de B. Ohlig, Rechtsanwältin;
- pentru The General Council of the Bar of Ireland, de E. Gilson și D. Spring, solicitors, W. Abrahamson, barrister at law, și P. Leonard, SC;

* Limba de procedură: engleza.

- pentru The Law Society of Ireland and the Attorney General, de C. Callanan și S. McLoughlin, solicitors, și M. Collins, SC;
 - pentru Irlanda, de M. Browne, G. Hodge, J. Quaney și A. Joyce, în calitate de agenți, asistați de M. Gray și R. Mulcahy, SC;
 - pentru guvernul spaniol, de J. Rodríguez de la Rúa Puig, în calitate de agent;
 - pentru Comisia Europeană, de H. Støvlbæk, L. Malferrari și L. Armati, în calitate de agenți,
- după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 3 decembrie 2020,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 5 din Directiva 77/249/CEE a Consiliului din 22 martie 1977 de facilitare a exercitării efective a libertății de a presta servicii de către avocați (JO 1977, L 78, p. 17, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 46).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între VK, pe de o parte, și An Bord Pleanála (organismul de soluționare a căilor de atac în materie de planificare), pe de altă parte, în legătură cu obligația avocatei vizitatoare a reclamantului din litigiul principal de a acționa în colaborare cu un avocat local pentru reprezentarea acestui reclamant în fața instanței de trimitere.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Articolul 1 din Directiva 77/249 prevede:

„(1) Prezenta directivă se aplică, în limitele și în condițiile pe care le prevede, activităților de avocat exercitate prin prestare de servicii.

[...]

(2) Prin «avocat» se înțelege orice persoană abilitată să își exercite activitățile profesionale sub una din următoarele denumiri:

[...]

Republica Federală Germania: Rechtsanwalt,

[...]”

- 4 Articolul 5 din această directivă prevede:

„Pentru exercitarea activităților referitoare la reprezentarea și apărarea unui client în justiție, fiecare stat membru poate impune avocaților prevăzuți la articolul 1:

- să fie prezentați, în conformitate cu normele sau uzanțele locale, președintelui jurisdicției și, după caz, decanului competent în statul membru gazdă;

- să acționeze în colaborare fie cu un avocat care profesează pe lângă jurisdicția sesizată și care ar fi responsabil, după caz, față de această jurisdicție, fie cu un «avoué» sau «procuratore» care profesează pe lângă aceasta.”

Dreptul irlandez

- 5 Articolul 2 alineatul 1 din European Communities (Freedom to Provide Services) (Lawyers) Regulations 1979 [Regulamentul din 1979 (libera prestare a serviciilor) (avocați), denumit în continuare „Regulamentul din 1979”], care transpune în dreptul irlandez dispozițiile Directivei 77/249, definește „avocatul vizitator” (*visiting lawyer*) prin trimitere la lista care figurează la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 77/249.

- 6 Articolul 6 din Regulamentul din 1979 prevede:

„Atunci când un avocat vizitator desfășoară pe teritoriul statului activități legate de reprezentarea unui client în cadrul unei proceduri judiciare, el acționează în colaborare cu un avocat care are dreptul să profeseze pe lângă instanța sesizată și care ar fi responsabil, dacă este cazul, față de această instanță.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 7 VK este implicat într-o procedură de apel la Supreme Court (Curtea Supremă, Irlanda) privind stabilirea obligației de plată a cheltuielilor de judecată aferente procedurii jurisdicționale având ca obiect autorizația emisă în vederea construirii, în apropierea fermei sale, a unei unități de examinare a animalelor găsite moarte.
- 8 Prezenta trimitere se înscrie în cadrul unui litigiu care a făcut deja anterior obiectul unei trimiteri preliminare de către Supreme Court (Curtea Supremă) care a determinat apoi pronunțarea Hotărârii din 17 octombrie 2018, Klohn (C-167/17, EU:C:2018:833).
- 9 În fața Supreme Court (Curtea Supremă), VK a decis să se reprezinte singur.
- 10 În fața Curții, el a fost reprezentat de O., *Rechtsanwältin* (avocată), stabilită în Germania.
- 11 După pronunțarea Hotărârii din 17 octombrie 2018, Klohn (C-167/17, EU:C:2018:833), cauza a revenit la Supreme Court (Curtea Supremă) pentru ca aceasta să se pronunțe cu privire la apelul declarat de VK în lumina interpretării dispozițiilor pertinente ale dreptului Uniunii care rezulta din hotărârea menționată.
- 12 Acesta este contextul în care VK a dorit să o împuternicească pe avocata O, care nu este stabilită în Irlanda, să îl reprezinte în fața Supreme Court (Curtea Supremă).
- 13 Instanța de trimitere ridică problema compatibilității cu dreptul Uniunii a articolului 6 din Regulamentul din 1979, care impune avocatului vizitator să apeleze la serviciile unui avocat care profesează pe lângă instanța sesizată, inclusiv în cadrul unei proceduri în care o parte are dreptul să se reprezinte singură.
- 14 În special, instanța de trimitere ridică problema interpretării care trebuie dată Hotărârii din 25 februarie 1988, Comisia/Germania (427/85, EU:C:1988:98), în care a fost examinat dreptul unui stat membru de a impune ca un avocat vizitator să acționeze în colaborare cu un avocat care profesează pe lângă instanța sesizată. Această instanță se întreabă în esență dacă interpretarea reținută

în această hotărâre se opune impunerii obligației avocatului vizitator de a acționa în colaborare cu un avocat care profesează pe lângă instanța sesizată în toate cazurile în care clientul său ar fi, conform legislației naționale, autorizat să se reprezinte singur.

- 15 În această privință, instanța de trimitere arată că obligația de a acționa „în colaborare” este limitată. Astfel, nu ar fi necesar ca avocatul care profesează pe lângă instanța sesizată să fie avocatul mandatat sau avocatul care susține cauza în justiție. Ar trebui să se lase celor doi avocați în cauză, și anume avocatul vizitator și avocatul autorizat să profeseze pe lângă instanța irlandeză sesizată, grija de a preciza rolul precis al unuia și al celuilalt. Rolul avocatului autorizat să profeseze pe lângă instanța sesizată ar consta în general în asistarea avocatului vizitator în ipoteza în care o reprezentare adecvată a clientului și executarea corectă a obligațiilor față de instanța sesizată ar impune cunoștințe sau sfaturi în ceea ce privește dreptul, practica și procedura sau chiar deontologia aplicabile la nivel național. Prin urmare, întinderea acestei cooperări ar depinde foarte mult de împrejurările fiecărei spețe, dat fiind că ar exista un risc real ca un avocat vizitator să nu își îndeplinească, din neatenție, obligațiile față de clientul său ori față de instanța sesizată în lipsa asistenței, în aceste domenii, din partea unui avocat care profesează pe lângă instanța sesizată.
- 16 În sfârșit, instanța de trimitere arată că una dintre obligațiile deontologice care trebuie respectate de orice avocat care reprezintă o parte în fața instanțelor irlandeze constă în obligația de a face cercetări în toate domeniile pertinente ale dreptului și de a atrage atenția instanței sesizate asupra oricărui element juridic, legislativ sau jurisprudențial care poate avea efect asupra bunei desfășurări a procedurii. Această obligație s-ar aplica chiar și în ipoteza în care elementele respective ar fi defavorabile cauzei apărute de avocatul în discuție. Aceasta ar constitui o caracteristică a procedurilor din țările de *common law*, în care cea mai mare parte a cercetărilor necesare unei instanțe pentru a se pronunța cu privire la problemele de drept cu care este sesizată ar fi efectuată mai degrabă de părți decât de instanța însăși. Situația ar fi diferită numai în ipoteza în care părțile și-ar asigura singure apărarea. În această ipoteză, instanțele ar trebui să își asume ele însele tratarea chestiunilor juridice.
- 17 În aceste condiții, Supreme Court (Curtea Supremă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Unui stat membru îi este interzis să exercite dreptul de opțiune prevăzut la articolul 5 din Directiva 77/249 [...], care permite statelor membre să impună unui avocat care exercită activitatea de reprezentare a unui client în justiție «să acționeze în colaborare [...] cu un avocat care profesează pe lângă jurisdicția sesizată» în toate situațiile în care partea pe care avocatul vizitator intenționează să o reprezinte într-o astfel de procedură ar avea dreptul să se reprezinte singură?
- 2) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, care sunt elementele pe baza cărora instanța națională trebuie să aprecieze dacă este permis să se impună cerința «să acționeze în colaborare»?
- 3) În special, impunerea unei obligații limitate de a acționa «în colaborare», în modul expus mai sus în prezenta ordonanță de trimitere, ar constitui o ingerință proporțională în libera prestare a serviciilor de către avocați, astfel încât să se justifice având în vedere faptul că interesul public implicat privește atât necesitatea de a proteja consumatorii de servicii juridice, cât și necesitatea de a asigura buna administrare a justiției?
- 4) În cazul unui răspuns afirmativ la a treia întrebare, această poziție este valabilă în orice împrejurări și, dacă nu, ce elemente ar trebui să ia în considerare o instanță națională atunci când stabilește dacă o astfel de cerință poate fi impusă într-un anumit caz?”

Cu privire la întrebările preliminare

- 18 Prin intermediul întrebărilor formulate, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă, având în vedere obiectivul bunei administrări a justiției, articolul 5 din Directiva 77/249 trebuie interpretat în sensul că se opune ca un avocat, prestator de servicii de reprezentare a clientului său, să fie obligat să acționeze în colaborare cu un avocat care profesază pe lângă instanța sesizată și care ar fi responsabil, dacă este cazul, față de această instanță, în cadrul unui sistem care impune avocaților obligații deontologice și procedurale cum sunt cele de a prezenta instanței sesizate orice element juridic, legislativ sau jurisprudențial, în vederea bunei desfășurări a procedurii, de care justițiabilul este scutit dacă decide să își asigure singur apărarea.
- 19 Trebuie amintit că Directiva 77/249, care cuprinde măsuri destinate să faciliteze exercitarea efectivă a activităților de avocat prin prestare de servicii, trebuie interpretată, printre altele, în lumina articolului 56 TFUE, care interzice orice restricție privind libera prestare a serviciilor și care implică eliminarea oricăror discriminări împotriva prestatorului pe motiv de cetățenie sau de naționalitate sau a împrejurării că acesta este stabilit în alt stat membru decât cel în care trebuie să fie furnizată prestația (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 februarie 1988, Comisia/Germania, 427/85, EU:C:1988:98, punctele 11 și 13).
- 20 Or, trebuie să se arate că obligația, impusă de o legislație națională, de a acționa în colaborare cu un avocat național constituie o restricție privind libera prestare a serviciilor de către avocații din alte state membre în măsura în care implică suportarea de către justițiabilul care dorește să recurgă la un avocat stabilit în alt stat membru a unor costuri suplimentare în raport cu cel care decide să recurgă la serviciile unui avocat stabilit în statul membru în care se desfășoară procedura în cauză.
- 21 Directiva 77/249 trebuie interpretată de asemenea în lumina articolului 57 al treilea paragraf TFUE, din care Curtea a dedus că, ținând seama de natura specială a anumitor prestări de servicii, nu pot fi considerate incompatibile cu Tratatul FUE cerințele specifice impuse avocatului vizitator care ar fi motivate de aplicarea normelor care reglementează aceste tipuri de activități, dar că libera prestare a serviciilor, ca principiu fundamental al Tratatului FUE, nu poate fi limitată decât prin reglementări justificate de interesul general și care se impun oricărei persoane care desfășoară o activitate pe teritoriul statului membru gazdă, în măsura în care acest interes nu este protejat de normele cărora le este supus avocatul vizitator în statul membru în care este stabilit (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 februarie 1988, Comisia/Germania, 427/85, EU:C:1988:98, punctul 12).
- 22 În această privință, trebuie să se arate că, pe de o parte, protecția consumatorilor, în special a destinatarilor serviciilor juridice furnizate de auxiliari ai justiției, și, pe de altă parte, buna administrare a justiției sunt obiective care figurează în rândul celor care pot fi considerate motive imperative de interes general de natură să justifice o restricție privind libera prestare a serviciilor (Hotărârea din 18 mai 2017, Lahorgue, C-99/16, EU:C:2017:391, punctul 34 și jurisprudența citată).
- 23 În speță, din decizia de trimitere reiese că legislația irlandeză în cauză urmărește să protejeze buna administrare a justiției, precum și protecția justițiabilului în calitate de consumator.
- 24 Este de asemenea necesar ca măsurile care restrâng libera prestare a serviciilor să fie de natură să asigure realizarea obiectivului urmărit și să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia (Hotărârea din 18 mai 2017, Lahorgue, C-99/16, EU:C:2017:391, punctul 31).
- 25 În Hotărârea din 25 februarie 1988, Comisia/Germania (427/85, EU:C:1988:98), Curtea a arătat, în primul rând, la punctul 13 din aceasta, că, în litigiile pentru care legislația germană nu impunea asistența obligatorie a unui avocat, părțile puteau să își asigure singure apărarea în justiție și că, pentru aceleași litigii, legislația germană permitea de asemenea ca această apărare să fie încredințată unei persoane care nu era nici avocat, nici specializată, cu condiția ca aceasta să nu acționeze cu titlu profesional. În al doilea rând, Curtea a constatat, la punctele 14 și 15 din hotărârea menționată, că, în

aceste condiții, rezulta că nicio considerație de interes general nu putea justifica, în ceea ce privește acțiunile în justiție pentru care nu era necesară asistența obligatorie de către un avocat, obligația impusă unui avocat înscris într-un barou din alt stat membru care prestează servicii cu titlu profesional de a acționa în colaborare cu un avocat german. În consecință, în măsura în care legislația germană impunea, în astfel de litigii, avocatului prestator de servicii să acționeze în colaborare cu un avocat care profesează pe lângă instanța sesizată, Curtea a statuat că aceasta era contrară Directivei 77/249 și articolelor 59 și 60 din Tratatul CEE, devenite articolele 56 și 57 din Tratatul FUE.

- 26 De asemenea, în Hotărârea din 10 iulie 1991, Comisia/Franța (C-294/89, EU:C:1991:302), Curtea a arătat, la punctul 18 din aceasta, că, pentru anumite proceduri care se desfășoară în fața instanțelor, legislația franceză nu impunea ca părțile să fie asistate de un avocat și că, dimpotrivă, permitea părților să își asigure apărarea sau, în ceea ce privește procedurile în fața tribunalelor comerciale, să fie asistate și reprezentate de o persoană care nu era avocat, ci justifica un mandat special. Curtea a constatat în continuare, la punctul 19 din această hotărâre, că, în consecință, avocatul prestator de servicii nu putea fi obligat să acționeze în colaborare cu un avocat care profesează pe lângă instanța sesizată, în cadrul unor acțiuni în justiție pentru care legislația franceză nu impunea asistența obligatorie a unui avocat.
- 27 Or, trebuie subliniat că, deși în cauzele care au determinat pronunțarea Hotărârii din 25 februarie 1988, Comisia/Germania (427/85, EU:C:1988:98), și a Hotărârii din 10 iulie 1991, Comisia/Franța (C-294/89, EU:C:1991:302), legislația națională permitea părților, precum în cauza principală, să își asigure singure apărarea, obligațiile care revin părților și, respectiv, instanței în ceea ce privește identificarea normelor juridice pertinente erau, contrar celor aplicabile în cauza principală, aceleași, indiferent dacă partea se reprezintă singură sau este asistată de un avocat.
- 28 În consecință, punctul 13 din Hotărârea din 25 februarie 1988, Comisia/Germania (427/85, EU:C:1988:98), și punctul 17 din Hotărârea din 10 iulie 1991, Comisia/Franța (C-294/89, EU:C:1991:302), trebuie citite în contextul propriu cauzelor care au determinat pronunțarea hotărârilor citate la punctul anterior, potrivit cărora articolul 5 din Directiva 77/249 nu poate avea ca efect supunerea avocatului prestator de servicii unor cerințe care nu ar avea nicio echivalență în normele profesionale care ar fi aplicabile în lipsa oricărei prestări de servicii, în sensul Tratatului CEE, devenit Tratatul FUE.
- 29 Astfel, după cum reiese în special din cuprinsul punctului 16 din prezenta hotărâre, obligațiile care revin părților și, respectiv, instanței în ceea ce privește identificarea normelor juridice pertinente cu ocazia unui proces în fața instanțelor irlandeze nu sunt aceleași după cum partea se reprezintă singură sau este reprezentată de un avocat. În acest din urmă caz, în fața instanțelor irlandeze, îi revine avocatului obligația de a face cea mai mare parte a cercetărilor juridice necesare bunei desfășurări a procedurii, această sarcină revenind în schimb instanței sesizate în ipoteza în care partea face alegerea de a se reprezenta singură.
- 30 Atunci când obligațiile menționate sunt, precum în cauzele în care s-au pronunțat hotărârile citate la punctul 28 din prezenta hotărâre, aceleași, indiferent dacă partea se reprezintă singură sau este asistată de un avocat, trebuie să se considere că, din moment ce obiectivul bunei administrări a justiției poate fi realizat în primul caz, acesta poate fi realizat *a fortiori* în cazul în care partea este asistată de un avocat vizitator, în sensul Directivei 77/249.
- 31 Situația nu este însă aceeași atunci când aceste obligații sunt, precum în cauza principală, diferite după cum partea se reprezintă singură sau este asistată de un avocat. În această privință, împrejurarea că obiectivul bunei administrări a justiției poate fi realizat în cazul în care partea se reprezintă singură în cadrul unui anumit ansamblu de norme care guvernează procesul nu poate permite să se deducă faptul că acest obiectiv este realizat în cazul în care partea este asistată de un avocat vizitator, în sensul Directivei 77/249, și în cazul în care normele care guvernează procesul sunt diferite și mai stricte decât cele aplicabile părții care se reprezintă singură.

- 32 Într-un astfel de caz, un motiv de interes general întemeiat pe buna administrare a justiției constituie un motiv imperativ de interes general care poate justifica obligația impusă unui avocat vizitator de a acționa în colaborare cu un avocat care profesează pe lângă instanța sesizată. Astfel, după cum a statuat Curtea în Hotărârea din 25 februarie 1988, Comisia/Germania (427/85, EU:C:1988:98, punctul 23), Directiva 77/249 permite statelor membre să impună avocatului prestator de servicii să acționeze în colaborare cu un avocat care profesează pe lângă instanța sesizată pentru ca cel dintâi să fie în măsură să își îndeplinească sarcinile pe care i le-a încredințat clientul său, cu respectarea bunei funcționări a justiției. Privită din această perspectivă, obligația menționată are ca scop să furnizeze avocatului prestator de servicii sprijinul necesar pentru a acționa într-un sistem jurisdicțional diferit de cel în care profesează în mod obișnuit și să ofere instanței sesizate garanția că dispune în mod efectiv de acest sprijin și că este astfel în măsură să respecte pe deplin normele procedurale și deontologice aplicabile.
- 33 În ceea ce privește întrebarea referitoare la caracterul proporțional al acestei obligații, trebuie amintit că, potrivit informațiilor furnizate de instanța de trimitere, avocatului prestator de servicii i se impune să comunice instanțelor naționale numele unui avocat care își exercită profesia în conformitate cu dreptul irlandez pentru a-l asista în ipoteza în care buna reprezentare a clientului și executarea corectă a obligațiilor față de instanța sesizată ar impune cunoștințe sau sfaturi de care ar fi nevoie tocmai din cauza caracterului eventual limitat al cunoașterii, de către avocatul vizitator, a unor aspecte potențial pertinente ale dreptului, ale practicii și ale procedurii sau chiar ale deontologiei la nivel național. Cu toate acestea, potrivit acelor informații, nu este necesar ca avocatul care profesează pe lângă instanța sesizată să fie avocatul mandatat sau avocatul care susține cauza în justiție. Astfel, avocatului vizitator și avocatului autorizat să își exercite profesia în fața instanței irlandeze sesizate le revine sarcina de a defini rolul precis al fiecăruia, rolul celui din urmă constând mai degrabă în a fi desemnat ca avocat care îl asistă pe avocatul vizitator.
- 34 În această privință, trebuie subliniat că flexibilitatea care caracterizează cooperarea dintre avocatul vizitator și avocatul care profesează pe lângă instanța sesizată, astfel cum este descrisă de instanța de trimitere, corespunde concepției acestei cooperări pe care Curtea a stabilit-o în cadrul interpretării și aplicării articolului 5 din Directiva 77/249. Potrivit acestei concepții, cei doi avocați trebuie considerați în măsură să definească împreună, cu respectarea normelor deontologice aplicabile în statul membru gazdă și în exercitarea autonomiei lor profesionale, modalitățile de cooperare adecvate mandatului care le-a fost încredințat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 februarie 1988, Comisia/Germania, 427/85, EU:C:1988:98, punctul 24, și Hotărârea din 10 iulie 1991, Comisia/Franța, C-294/89, EU:C:1991:302, punctul 31).
- 35 În acest context, astfel cum a arătat în esență domnul avocat general la punctul 76 din concluzii, rezultă că atingerea adusă libertății de prestare a serviciilor nu depășește ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivului bunei administrări a justiției.
- 36 În aceste condiții, trebuie să se arate de asemenea că, astfel cum a remarcat domnul avocat general la punctul 75 din concluzii, legislația irlandeză în discuție în cauza principală pare să se caracterizeze prin faptul că nu suferă nicio excepție de la obligația de a acționa în colaborare cu un avocat care profesează pe lângă instanța sesizată.
- 37 Or, după cum a arătat domnul avocat general la punctele 80 și 81 din concluzii, trebuie să se constate că o astfel de obligație s-ar putea dovedi inutilă în anumite împrejurări și, prin urmare, ar putea depăși ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivului bunei administrări a justiției.
- 38 Aceasta ar fi situația, printre altele, în ipoteza în care avocatul vizitator ar fi, din cauza parcursului său, susceptibil să reprezinte justițiabilul în același mod ca un avocat care profesează în mod obișnuit în fața instanței naționale în cauză. Revine acesteia din urmă sarcina de a aprecia, în împrejurările speței, dacă o experiență profesională în statul membru gazdă poate fi valorificată pentru a dovedi acest aspect.

- 39 În speță, din dosarul aflat la dispoziția Curții reiese că avocata O afirmă că a profesat în Irlanda timp de mai mulți ani, în condițiile prevăzute de Directiva 98/5/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 februarie 1998 de facilitare a exercitării cu caracter permanent a profesiei de avocat într-un stat membru, altul decât cel în care s-a obținut calificarea (JO 1998, L 77, p. 36, Ediție specială, 06/vol. 3, p. 24), ceea ce ar putea sugera că această avocată este în măsură să îl reprezinte pe justițiabil în același mod ca un avocat autorizat să profeseze în fața instanței sesizate. Potrivit unei jurisprudențe constante, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă aceasta este situația (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 aprilie 2020, Comune di Gesturi, C-670/18, EU:C:2020:272, punctul 50 și jurisprudența citată).
- 40 Ținând seama de ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebările adresate că articolul 5 din Directiva 77/249 trebuie interpretat în sensul că:
- având în vedere obiectivul bunei administrări a justiției, acesta nu se opune ca atare ca unui avocat, prestator de servicii de reprezentare a clientului său, să i se impună să acționeze în colaborare cu un avocat care profesează în fața instanței sesizate și care ar fi responsabil, dacă este cazul, față de această instanță, în cadrul unui sistem care impune avocaților obligații deontologice și procedurale precum cele de a prezenta instanței sesizate orice element juridic, legislativ sau jurisprudențial, în vederea bunei desfășurări a procedurii, de care justițiabilul este scutit dacă decide să se reprezinte singur;
 - în lumina obiectivului bunei administrări a justiției, obligația unui avocat vizitator de a acționa în colaborare cu un avocat care profesează pe lângă instanța sesizată, într-un sistem în care aceștia din urmă au posibilitatea de a-și defini rolurile respective, avocatul care profesează pe lângă instanța sesizată având în general numai vocația de a-l asista pe avocatul vizitator pentru a-i permite să asigure buna reprezentare a clientului și executarea corectă a obligațiilor sale față de această instanță, nu este disproporționată;
 - o obligație generală de a acționa în colaborare cu un avocat care profesează pe lângă instanța sesizată, care nu permite să se țină seama de experiența avocatului vizitator, ar depăși ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului bunei administrări a justiției.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 41 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Articolul 5 din Directiva 77/249/CEE a Consiliului din 22 martie 1977 de facilitare a exercitării efective a libertății de a presta servicii de către avocați trebuie interpretat în sensul că:

- **având în vedere obiectivul bunei administrări a justiției, acesta nu se opune ca atare ca unui avocat, prestator de servicii de reprezentare a clientului său, să i se impună să acționeze în colaborare cu un avocat care profesează în fața instanței sesizate și care ar fi responsabil, dacă este cazul, față de această instanță, în cadrul unui sistem care impune avocaților obligații deontologice și procedurale precum cele de a prezenta instanței sesizate orice element juridic, legislativ sau jurisprudențial, în vederea bunei desfășurări a procedurii, de care justițiabilul este scutit dacă decide să se reprezinte singur;**

- **în lumina obiectivului bunei administrări a justiției, obligația unui avocat vizitator de a acționa în colaborare cu un avocat care profesează pe lângă instanța sesizată, într-un sistem în care aceștia din urmă au posibilitatea de a-și defini rolurile respective, avocatul care profesează pe lângă instanța sesizată având în general numai vocația de a-l asista pe avocatul vizitator pentru a-i permite să asigure buna reprezentare a clientului și executarea corectă a obligațiilor sale față de această instanță, nu este disproporționată;**
- **o obligație generală de a acționa în colaborare cu un avocat care profesează pe lângă instanța sesizată, care nu permite să se țină seama de experiența avocatului vizitator, ar depăși ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului bunei administrări a justiției.**

Semnături